

Plansystemet i Holland

Internationalt udsyn

Holland står med mange af de udfordringer, Danmark også møder – pres på arealer, klimaforandringer og behovet for bedre samspil mellem stat, region og kommune. Det hollandske plansystem viser, hvordan en stærk national planlægning kan gå hånd i hånd med lokal handlekraft og klimasikring. Erfaringerne herfra giver nyttige perspektiver for den danske debat om planlov, landsplanlægning og klimatilpasning.

Af **Kurt K. Christensen**,
bestyrelsesmedlem
i Foreningen af
Byplanlæggere - FAB

O verordnet bygger det hollandske plansystem på en landsplanlægning, som fastlægger og viser, hvordan statens, provinsernes og kommunernes fysiske planer/kommunernes arealplaner skal gennemføres, og hvad de skal indeholde. En kommunal arealplan er et eksempel på en fysisk plan og svarer til vores kommuneplan.

Med andre ord ligner det hollandske plansystem det nuværende danske plansystem i sin opbygning med tre niveauer: én stat, 11 provinser (svarende til de danske amter) og 245 kommuner. Planmæssigt adskiller det sig p.t. ved at have en stærkere landsplanlægning og mere tværsektorielle regionale udviklingsstrategier.

Fysisk planlægning

En vigtig faktor i forståelse af behovet for en stærk og central landsplanlægning skal søges i, at en meget stor del af landets befolkning bor under havets overflade og bag diger. En anden faktor er, at den hollandske stat ejer en stor del af jorden, dels qua tidligere og aktuelle landindvindinger, dels ikke mindst store jordgasfelter i den nordlige del af Holland.

Desuden har staten fokus på infrastruktur og forbedring af tilgængeligheden. Disse nationale interesser er fastlagt i den fysiske vision for infrastruktur og fysisk planlægning (SVIR). Især gælder stationsnærhedsprincippet, som dikterer lokalisering af funktioner afhængigt af funktionernes trafik-

belastning. Stationsnærhedsprincippet i Danmark er også meget inspireret af den hollandske model. Netop disse ovennævnte fakta er bl.a. grunden til, at hollænderne har accepteret en høj grad af topstyret statslig regulering. Gennem digebygning, en stram vandforvaltning og ny landindvinding har staten sikret sig en magtfaktor, når vi taler om planlægning på alle niveauer. I princippet forvaltet, så fast ejendom og nye udviklingsmuligheder sikres.

Statens, provinsernes og kommunernes fysiske visioner beskriver den fysiske udvikling, de forventer, samt hvordan denne udvikling vil blive styret eller gennemført. Fysiske visioner på de tre niveauer er dog politisk motiverede dokumenter, der har erstattet de centrale planlægningsbeslut-

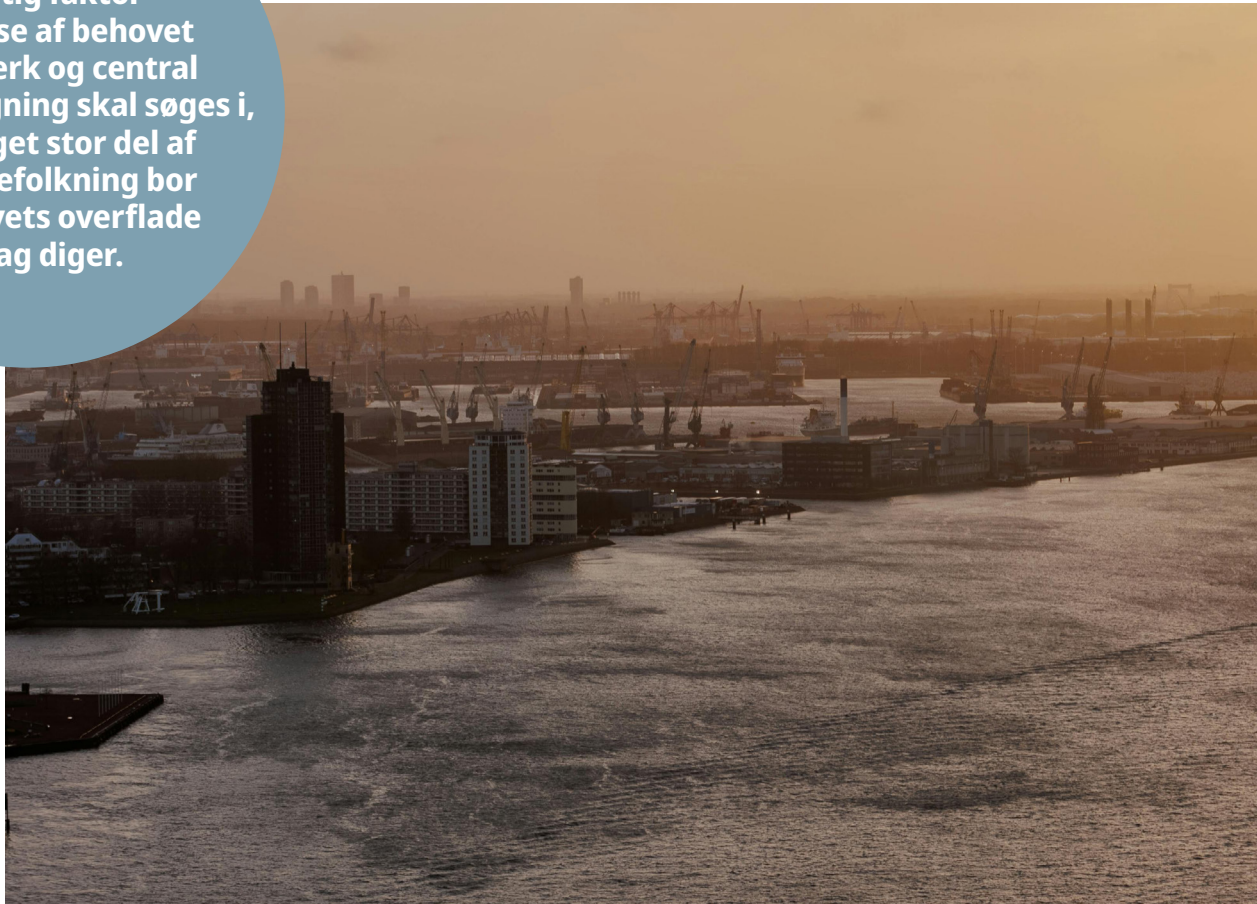
ninger (fra staten), regionplanerne (for provinserne) og strukturplanerne (for kommunerne).

Politikken for fysisk planlægning og dens gennemførelse formes så vidt muligt på kommunalt niveau. Kommunerne er i stand til at fastsætte passende regler baseret på deres kendskab til den lokale situation.

Provinserne fokuserer på provinsielle interesser, for eksempel landskabsforvaltning, urbanisering/byudvikling og bevarelse af grønne områder. På kommunalt niveau er det arealplaner, som svarer til kommuneplaner, der er det vigtigste redskab i den fysiske planlægning. Sådanne planer fastsætter, hvor byggeriet kan finde sted, hvad

Europas største godshavn drives af Port of Rotterdam Authority, der ejes ligeligt af Rotterdam og den hollandske stat. FOTO: WIRESTOCK

”
En vigtig faktor
i forståelse af behovet
for en stærk og central
landsplanlægning skal søges i,
at en meget stor del af
landets befolkning bor
under havets overflade
og bag diger.

Solnedgang over havnefronten i Rotterdam. FOTO: IGOR PASSCHIER

der kan bygges, størrelsen af det bebyggede areal, herunder volumen, og hvad det kan bruges til.

De faste elementer i en fysisk anvendelsesplan er:

- Regler og forskrifter for det pågældende område
- Illustrationer/kort (planlægningskort), der angiver og forklarer de forskellige zoner og anvendelse.

Stigende decentralisering af planprocessen

Det hollandske plansystem er dog under forandring. Det går nu mod færre regler og mindre statslig regulering, mere rum for regionale og lokale planinteresser, mere udviklingsplanlægning og mindre udviklingskontrolplanlægning. Noget af den samme tendens, som ses på vores hjemlige himmelstrøg. Resultatet er mere liberalisering og decentralisering.

En af konsekvenser herved er, at der opnås mindre kontinuitet i kommunernes daglige arbejde med plan- og temaemner, lokalplaner og strukturplaner – begreber, som vi også kender fra de danske lokal- og kommuneplaner. På nationalt niveau er der sket en udvikling, hvor den nationale plan er gået fra at være en egentlig overordnet plan til nu at være et mere strategisk papir.

Med andre ord har/vil en revision af den hollandske planlov blive til en slags rammestyringssystem, hvor staten udstikker overordnede retningslinjer, men med mere vejledende karakter. Det samme med provinserne, som omsætter disse i regionale udviklingsplaner, og kommunerne står med ansvaret for at realisere dem. Kommuneplanen og lokalplanen er de eneste dokumenter med juridisk bindende regelsæt – arealanvendelse, tætheder osv., som vi kender fra den danske planlovgivning.

Den hollandske stat er dog stadig næsten enerådende, når det gælder anlæg af national interesse som før nævnt, og dette gælder også større lufthavne, havne, motorvejsforbindelser, naturparker og nye økonomiske udviklingszoner (Hoeksche Waard og Moerdijkse Hoek – sammenlagte kommuner for at styrke den økonomiske udvikling).

Sidst, men ikke mindst indeholder hollandsk statsplanlægning – som europæisk regional planlægning – en stor forståelse for landets geografi/typologi/placering i forhold til Europa – ikke mindst floders udløb og Vadehavet og beliggenheden ud til Nordsøen har stor betydning især set i forhold til de aktuelle klimaforandringer.

Foreningen af Byplanlæggere på studietur

Temaet for FABs studietur (september 2025) havde fokus på klimaforandringer i Rotterdam. Et aktuelt tema, som også optager byplanlæggere i Danmark, hvilket afspejlede sig i antallet af deltagere – 25 nysgerrige fra både offentlige og private instanser. Turen havde stort fokus på ovennævnte og ikke mindst konkrete eksempler på klimatilpasning med afsæt i strategiplanen. Et andet fokus var den særlige markante byudvikling, især omkring de centrale dele af byen og langs havnen (en byudvikling qua de omfattende ødelæggelser under anden verdenskrig) – et meget tæt og højt samt spektakulært byggeri, især omkring stationerne i byen opført ifølge nærhedsprincippet. Samtidig har byudviklingen sikret en stor blanding af boliger, butikker samt erhverv, men også med påfaldende få grønne områder. På turen blev der introduceret til byens udvikling, men også den særlige klimastrategi, og fremvist konkrete bud på løsninger på klimatiltag. FAB tænker i, at man kan finde yderligere inspiration fra andre europæiske byer. Dette vil også indgå i planlægningen af studieturen for 2026, som traditionelt set vil blive afviklet i september.

Klimatilpasning og klima-strategier er vigtige emner på alle planniveauer

Som tidligere nævnt fylder klimaforandringer af flere grunde meget i det hollandske plansystem og gennemsyrrer alle niveauer. Et eksempel er Rotterdam. Rotterdams strategi for tilpasning til klimaforandringer har været på vej siden 2008.

4 vigtige grunde til at være på forkant med en sådan strategi

- 1 Rotterdam kan nu se helheder mellem fysisk planlægning betragtet ud fra et klimaændringsperspektiv, og konsekvenserne for alle de vigtige aspekter af byens funktioner og arealer er blevet detaljeret. Dette har ført til skabelsen af et mere komplet og sammenhængende billede af den opgave, der ligger i byen, ikke mindst de typer foranstaltninger, der er nødvendige i de forskellige dele af byen.
- 2 Foranstaltningerne i Rotterdams klimatilpasningsstrategi er resultatet af specifik forskning udført af eksterne parter, af Delta-programmet og af det nationale forskningsprogram Viden for Klima.
- 3 For det tredje fokuserede RCP-programmet (Rotterdam Climate Proof) lige fra starten på at opnå viden og gennemføre klimatilpasningsforanstaltninger, der ville resultere i "spinoffs" for Rotterdam. Målet er at bidrage til at skabe en levende og attraktiv by med en stærk økonomi og et involveret samfund.
- 4 Endelig betragtes Rotterdams tilgang til tilpasning til klimaændringer som enestående i international sammenhæng og har i høj grad forbedret byens image som en ambitiøs havneby, der historisk har udviklet sig både i størrelse og form med centrum omkring havnen.

Rotterdam er allerede begyndt med tilpasningsforanstaltninger som f.eks. opførelse af grønne tage og vandpladser. Denne strategi for tilpasning til klimaændringer i Rotterdam udgør en ramme for alle parter, der arbejder i og for byen, og som vil føre til et klimasikret Rotterdam. Aftaler med initiativtagere om projekter og aktiviteter vil fokusere på en klimasikker byudvikling. Dette er en af Rotterdams prioriteter.